

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ: Στα παραμύθια όλα μπορούνε να συμβούν

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Το παραμύθι είναι μια προφορική, λαϊκή, φανταστική αφήγηση, με περιεχόμενο μη πραγματικό, που εκφράζει τις τους φόβους, τους καημούς, τα όνειρα, τις παραδοχές, το απόσταγμα των εμπειριών και γενικότερα το έθος μιας κοινωνικής ομάδας. Ο λόγος του είναι λιτός, απλός, συγχρόνως όμως συμβολικός. Ιστορίες περιπετειώδεις, αγωνιώδεις ή ευτράπελες με στερεότυπους χαρακτήρες, όπως ο γενναίος, ο κατεργάρης, ο τεμπέλης... Ιστορίες με κεντρικούς χαρακτήρες ζώα που μιλούν, δρουν και συνδράμουν τους ανθρώπους ή τους τιμωρούν. Ιστορίες σύγκρουσης του ανθρώπου με τον άορατο, υπερφυσικό κόσμο. Ιστορίες για την αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής, για τη δύναμη του καλού, της καλοσύνης, της ευγένειας, για την τιμωρία του προπετή, εκείνου που χρησιμοποιεί δόλια μέσα, που δεν «παίζει» τίμια. Ιστορίες με αλληγορικό χαρακτήρα ενάντια στην καταπιεστική εξουσία.

Αν ο μύθος εκφράζει το κοσμολογικό - θρησκευτικό σύμπαν ενός λαού, το παραμύθι αντανακλά τις ηθικές αξίες του και μυεί σε αυτές· θέτει φιλοσοφικά ερωτήματα για την ύπαρξη και εκφράζει τις αναζητήσεις των ανθρώπων, υποδεικνύοντας έτσι στους ακροατές δρόμους αυτεπίγνωσης, προσωπικής ανάπτυξης και όρους κοινωνικής συνύπαρξης, ειδικότερα στα παιδιά, που συμπάσχουν ή και ταυτίζονται με τους ήρωες. Ας σημειωθεί ότι τα παραμύθια, δεν απευθύνονταν αποκλειστικά σε παιδιά, όπως συχνά θεωρείται, αλλά κυρίως στους ενήλικες.

Το παραμύθι δεν έχει χώρο και χρόνο (μια φορά κι έναν καιρό...). Όσο συνεχίζεται η προφορική του αφήγηση, αποκτά παραλλαγές και παραμένει ζωντανό και εξελισσόμενο κομμάτι του πολιτισμού. Αποκτά τη δύναμή του όταν ο ακροατής ανακαλύπτει διαισθητικά τα νοήματά του.

Κυκλοφορούν πολλές εξαιρετικές συλλογές παραμυθιών με τοπικό χαρακτήρα (Θεσσαλικά παραμύθια, Παραμύθια της Θράκης κ.ο.κ.), με παραμύθια διαφορετικών λαών (Τούρκικα, Ινδιάνικα, Ινδικά, Τσιγγάνικα, Νορβηγικά, Αβοριγίνων κ.λπ.), καθώς και με άξονα ένα θέμα («Παραμύθια για αρειμάνιους δράκους», «Παραμύθια των παραμυθάδων», «Παραμυθοκόρες» κ.α.). Πρόκειται για βιβλία που απευθύνονται κυρίως σε ενήλικο κοινό.

Για τη βαλίτσα αυτή έχουν επιλεγεί βιβλία με λαϊκά παραμύθια από την Ελλάδα και τον κόσμο, σε διασκευές για παιδιά, κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτικά διαφορετικών περιοχών, αλλά και με κριτήριο τη θεματολογική ποικιλομορφία. Κάποια από τα βιβλία είναι συλλογές. Οι συγγραφείς που αναφέρονται δίπλα στους τίτλους του καταλόγου είτε δημιούργησαν και επιμελήθηκαν τη συλλογή είτε έκαναν τη διασκευή. Στη βαλίτσα έχει περιληφθεί το **«Τεσσαροφύλλι»** που περιέχει διασκευές λαϊκών παραδόσεων, ώστε να δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τα παιδιά και μια άλλη μορφή λαϊκών αφηγήσεων που κάποιες φορές στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα ή μεταφέρουν μυθολογικά στοιχεία σε νεώτερες εποχές ή εξηγούν τοπωνύμια ...

Εξαίρεση αποτελεί το βιβλίο **«Ο ραφτάκος των λέξεων»**, του Αντώνη Παπαθεοδούλου: Ένα λογοτεχνικό παιδικό βιβλίο με παραμυθικό ύφος, που μιλά για τις

λέξεις και τη δύναμή τους να ζεσταίνουν τους ανθρώπους. Στόχος είναι να συζητηθεί με τα παιδιά η δύναμη του λόγου, η δύναμη του παραμυθιού, ότι οι παραμυθάδες και οι συγγραφείς πλέκουν τις ιστορίες τους από λέξεις αλλά και να γίνει αφορμή να φτιάξουν δικές τους ιστορίες, «ράβοντάς» τες με λέξεις – κλειδιά από τα παραμύθια που διαβάζουν.

(Το βιβλίο ηχογραφημένο στο

https://soundcloud.com/metaichmio/raftakos_ton_lexeon_ixo_paramithia)

Τα παιδιά μπορούν να δανείζονται τις συλλογές **«Το κουντουνάκι»**, **«Τεσσεροφύλλι»**, **«Τα παραμύθια των αδελφών Γκριμμ»** και να τα διαβάζουν ολόκληρα (οι πιο έμπειροι αναγνώστες) ή να επιλέγουν και να διαβάζουν μεμονωμένα κείμενα.

Συμπληρωματικές πηγές

Στο διαδίκτυο μπορεί κανείς να βρει ελληνικά λαϊκά παραμύθια (μεμονωμένα ή συλλογές), σε πολλούς ιστότοπους δήμων, τοπικών συλλόγων, σχολείων, ερευνητών κ.α., πολλές φορές καταγεγραμμένα στην ντοπιολαλιά της κάθε περιοχής, καθώς και αφηγήσεις. Ενδεικτικά:

- ∴ Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού <http://www.snhell.gr/kids/category.asp?id=11>
- ∴ Παραμύθια που έχουν αφηγηθεί πρόσφυγες και μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα, καταγεγραμμένα από την ομάδα εκπαιδευτικών «Τα Πίσω Θρανία» <http://www.a-athinon.gr/wp-content/uploads/2012/03/paramithia.pdf>
- ∴ Παραμύθια από την Ήπειρο <http://www.520greeks.com/eshop/wp-content/uploads/paramythia-hpeiros.pdf>
- ∴ Παραμύθια από την Κρήτη <http://www.520greeks.com/eshop/wp-content/uploads/MAKETA-KRHHS-for-internet.pdf>
- ∴ Λαϊκά παραμύθια από τα Δωδεκάνησα <http://www.520greeks.com/eshop/wp-content/uploads/PARAMYTHIA-DODEKANHSA-FOR-INTERNET.pdf>
- ∴ <http://www.520greeks.com/category/europe/greece/macedonian-east-thraki/?type=books>
- ∴ Παραμύθια από την Τήνο <http://www.520greeks.com/category/europe/greece/south-aigeon/kyklades/tinos/?type=books>
- ∴ Παραμύθια διαφορετικών περιοχών και Κύπρου <http://www.ebooks4greeks.gr/forum/viewforum.php?f=176&sid=906a0986dedd9ca07ede188e6179716>
- ∴ Ιστολόγιο με λαϊκά παραμύθια (αλλά και κείμενα παιδικής λογοτεχνίας) http://laikos-politismos.blogspot.gr/p/blog-page_2.html

Ενδεικτικά, αφηγήσεις:

- ∴ Αφήγηση παραμυθιών από την Αγνή Στρουμπούλη <https://www.youtube.com/watch?v=pYlmr3QK8mc>
- ∴ Κάποτε και τα λόγια ριζώνουν: Αφήγηση από τον Νίκο Παπάζογλου <https://www.youtube.com/watch?v=AKj7QzYrgP0>
- ∴ Το παιδί και το ψαράκι: Αφήγηση από τον Βασίλη Παπακωνσταντίνου <https://www.youtube.com/watch?v=ICzIU9ybRY8>

Ακόμα:

Επιστημονική μελέτη και καταγραφή των ελληνικών παραμυθιακών τύπων και παραλλαγών στο Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας. Περιέχονται ελληνικά

παραμύθια, όπως έχουν καταγραφεί, παραλλαγές τους και αναφορές σε παραμύθια του ίδιου τύπου που απαντούν σε άλλες περιοχές του κόσμου.

- ∴ http://www.iaen.gr/epeksergasia_paramithiakon_tipon_kai_parallagon_at_300_499_t_a_b_-b-52.html
- ∴ http://www.iaen.gr/epeksergasia_paramithiakon_tipon_kai_parallagon_at_700_749-b-39.html
- ∴ http://www.iaen.gr/epeksergasia_paramithiakon_tipon_kai_parallagon_at_500_559-b-62.html
- ∴ http://www.iaen.gr/epeksergasia_paramithiakon_tipon_kai_parallagon_at_560_599-b-68.html

Ενδεικτικές δραστηριότητες και διαδρομές ανάμεσα στα βιβλία

Θα ήταν καλό, τη μέρα υποδοχής της, η βαλίτσα να μην είναι σε εμφανές σημείο, αλλά να οδηγεί σε αυτήν ένα νήμα, το νήμα των παραμυθιών (**Κόκκινη κλωστή δεμένη...**). Μάλιστα η όλη διαδικασία μπορεί να ξεκινήσει με την αφήγηση ενός παραμυθιού με το στοιχείο της αναζήτησης.

Όσο η βαλίτσα με τα παραμύθια βρίσκεται στο σχολείο, θα μπορούσε ο/η εκπαιδευτικός να αφιερώνει 5'-10' για την ανάγνωση ή αφήγηση ενός παραμυθιού. Προτείνεται μάλιστα η αφήγηση να γίνεται, αν αυτό είναι δυνατόν, σε κύκλο και κάθε φορά σε κάποιο διαφορετικό σημείο: σε μια γωνιά της τάξης, στη αυλή, κάτω από ένα δέντρο (αν υπάρχει στο σχολείο), στη βιβλιοθήκη κ.ο.κ.

Πολλές εξαιρετικές δραστηριότητες για δημιουργικά παιχνίδια με παραμύθια περιέχονται στο βιβλίο του Τζάνι Ροντάρι «Η γραμματική της Φαντασίας» που αποτέλεσε και αποτελεί το βιβλίο αναφοράς για πολλά άλλα παρόμοια βιβλία και παιδαγωγικά υλικά.

Προτάσεις

- ∴ Τα παιδιά παρουσιάζουν ήρωες των παραμυθιών. Μπαίνουν στις ιστορίες τους. Τι αισθάνονται... Μπαίνουν στη θέση του ήρωα. Τι θα έκαναν στη θέση τους;
- ∴ Αφηγούνται σε πρώτο πρόσωπο την ιστορία από την πλευρά ενός άλλου προσώπου ή ζώου που δρα στην ιστορία.
- ∴ Οι ήρωες των παραμυθιών συναντιούνται. Ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους, με τη βοήθεια των αναγνωστών τους. Τι κοινό έχουν; Τι διαφορετικό;
- ∴ Ένας ήρωας μπαίνει στην ιστορία του άλλου και γίνεται μέρος της. Τι αλλάζει στην ιστορία;
- ∴ Ένα μαγικό αντικείμενο βρίσκεται σε μια άλλη ιστορία από αυτήν που ανήκει. Τι μπορεί να αλλάξει στην ιστορία;
- ∴ Τα παιδιά φτιάχνουν ομαδικά δικές τους ιστορίες με ένα ή περισσότερα μαγικά αντικείμενα.
- ∴ Τι θα συνέβαινε αν; Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει στα παιδιά τη συνάντηση δυο παραμυθιών, για παράδειγμα, τι θα συνέβαινε αν ο *Ζαχαροζυμωμένος* βρισκόταν στον δρόμο της οικογένειας που κυνηγούσε το *καλοψημένο τηγανόψωμο*; Αν το *καλοψημένο τηγανόψωμο* έπεφτε στα χέρια του *Γιάννη που δεν ήξερε τον φόβο*; Αν ο *Γιάννης* συναντούσε τον *Μαντολόη*;
- ∴ Πουλιά και ζώα των παραμυθιών συναντιούνται: Τα παιδιά δημιουργούν διαλόγους ανάμεσά τους, φροντίζοντας να διατηρούν τα χαρακτηριστικά τους.

- ∴ Διαβάζουν περιγραφές προσώπων από τα παραμύθια. Γράφουν με παρόμοιο τρόπο περιγραφές συμμαθητών τους.
- ∴ Με αφορμή το βιβλίο **«Σταχτοπούτες του Κόσμου»** βρίσκουν παραμύθια που έχουν συγγένειες, από διαφορετικές περιοχές του κόσμου. Παράδειγμα η Κοκκινοσκουφίτσα, συγγενής της σε ελληνική εκδοχή υπάρχει στο βιβλίο **«Το Κουντουνάκι»**.
- ∴ Τα παιδιά πετούν το ένα στο άλλο ένα κουβάρι κόκκινο, ξετυλίγοντάς το. Κάθε παιδί που πιάνει το κουβάρι κρατάει το νήμα και λέει μια φράση, έναν ήρωα, ένα αντικείμενο από τα παραμύθια που διάβασε. Συνεχίζοντας να κρατά το νήμα, πετά το κουβάρι σε ένα άλλο παιδί, μέχρι να πιάσουν το νήμα και να μιλήσουν όλα τα παιδιά της τάξης. Στο τέλος έχει σχηματιστεί το πλέγμα των παραμυθιών.
- ∴ Ο/η εκπαιδευτικός φέρνει στην τάξη ένα χρωματιστό αντικείμενο από κάθε παραμύθι (π.χ. ένα κόκκινο καπέλο, το μαντήλι μιας νεράιδας, το τάσι του παλικαριού, μια βελόνα, ένα φτερό από το πουλί της φωτιάς κλπ. Με αφορμή τα αντικείμενα αυτά, τα παιδιά δημιουργούν τη δική τους ιστορία.
- ∴ Ο χάρτης των παραμυθιών: σε χαρτί του μέτρου ή ύφασμα ζωγραφίζουν τόπους παραμυθιών και δρόμους που τους ενώνουν. Αξιοποιώντας διάφορα υλικά (μικρά ξύλα, καπάκια, πλαστελίνη, κομμάτια από ύφασμα...) κατασκευάζουν τους ήρωες και τους τοποθετούν στον χάρτη. Ο χάρτης αυτός μπορεί να αποτελέσει αφορμή για πολλές αφηγήσεις από τα παιδιά, συναντήσεις ηρώων, παραμυθοσαλάτες αλλά και να γίνει η βάση επιδαπέδιου παιχνιδιού.
- ∴ Επιδαπέδιο παιχνίδι: Τα παιδιά ετοιμάζουν σε χαρτί του μέτρου ή ύφασμα ένα μεγάλο «δρόμο», χωρισμένο σε πλαίσια με αριθμούς. Ζωγραφίζουν την υπόλοιπη επιφάνεια με πρόσωπα, ζώα, αντικείμενα και όντα από τα παραμύθια που διάβασαν. Ετοιμάζουν αρκετές καρτέλες (τουλάχιστον διπλάσιες από τα αριθμημένα πλαίσια, ώστε να μην τους τυχαίνουν συνεχώς οι ίδιες «δοκιμασίες»). Σε κάθε καρτέλα γράφουν ένα απόσπασμα ή γεγονός από ένα παραμύθι ή το σχεδιάζουν. Στη συνέχεια γράφουν μια οδηγία. Για παράδειγμα: «Βρήκες το μαγικό δακτυλίδι. Από ποιο παραμύθι είναι; Προχώρα δυο κουτάκια μπροστά», «Βρίσκεσαι μπροστά στον δράκο. Από ποιο παραμύθι είναι; Πήγαινε δυο κουτάκια πίσω για να γλιτώσεις.» Κάθε φορά η ομάδα ή το παιδί που παίζει, τραβά μια καρτέλα, διαβάζει το γεγονός, μαντεύει ποιο παραμύθι είναι και ακολουθεί τις οδηγίες. Αν δεν μαντέψουν το παραμύθι, χάνουν τη σειρά τους ή ξεκινούν από την αρχή.
- ∴ Τα παιδιά κατασκευάζουν σε ομάδες 3 μεγάλους κύβους από χαρτόνι: τον κύβο των μαγικών αντικειμένων, τον κύβο των ηρώων και τον κύβο παραμυθικών τόπων. Στη κάθε έδρα του πρώτου κύβου ζωγραφίζουν από ένα μαγικό αντικείμενο, του δεύτερου από έναν ήρωα και στον τρίτο ζωγραφίζουν από ένα τόπο παραμυθιού. Ρίχνουν τα ζάρια και ανάλογα με το ποιες έδρες τους τυχαίνουν (ένας ήρωας – ένας τόπος – ένα αντικείμενο) αφηγούνται μια ιστορία. Το παιχνίδι μπορεί να γίνει πιο σύνθετο με την κατασκευή περισσότερων κύβων, π.χ. ο κύβος των ζώων που συναντούν, των ρούχων κοκ.

Επιμέλεια προτάσεων: Καλλιόπη Κύρδη, υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων, Α΄ Διεύθυνση Π.Ε. Αθήνας